

Doc. dr. Saulius Nefas

Ko siekiame Sausio 13-ąją vadindami susigraudinimo ir nevilties diena?

Šv. Kalėdų išvakarėse „Atgimimo“ skaitytojų metų pabaigą vainikavo vienas prasmingiausių, mano supratimu, straipsnių („Minčių terapija kalno pamokslautojams“, 2010, nr.45), kuriame pateikiamos Linos Ignatavičiūtės mintys apie žodžio galią ir paraginimas intelektualams galvoti apie tuos, kuriems ką nors sako ir kuo klausantiesiems tai padės. Anot psichologės, „kad žodis įgytų gydymąsias savybes, pirmiausia turime galvoti apie tuos, kuriems tai sakome, ką norime perduoti jiems ir kuo jiems tai padės. Šie klausimai verčia susimąstyti, ar mes norime padėti, ar norime patenkinti savo poreikius“. Atrodo, viskas pasakyta gana suprantamai. Reikia tik inteligentams stengtis, kad žodis gydytų, ir kitus raginti taip elgtis. Todėl niekaip negaliu suvokti, kodėl 2011-uosius „Atgimimo“ laikraščiui reikėjo pradėti straipsniu („Sausio 13-oji – susigraudinimo ir nevilties diena“, 2011, nr. 1), kuris neturi nieko bendra su „gydymu ar pagydimu“, o kaip tik skatina „tunelinį mąstymą, pesimizmą“.

Kadangi turiu kitokią nuomonę apie Sausio 13-osios datą ir jos kasmetinį minėjimą, žinau, kad kitokią nuomonę turi daug mano pažįstamų, kolegų, studentų, negaliu likti abejingas išdėstytiems teorinio pobūdžio samprotavimams. Negaliu tylėti, kai dažnai viešojoje erdvėje dangstantis tolerancija mūsų Lietuvoje yra niekinama viskas, kas labai svarbu žmonių ir kartų valstybės dvasiniam gyvenimui.

Taigi kokie gyvenimu neparemti teiginiai skleidžiami viešojoje erdvėje šiuo atveju?

Pirma, susirūpinimą kelia minėjimo reiškinys, vadinamas „retrogradišku, skausmingu poreikiu ritualizuoti savaiminėmis vertybėmis pasirinktas... datas. Už jo tegali žiojėti vaizduotės ir bet kokio produktyvesnio turinio trūkumas“. Sunku suvokti, ko siekiama vartojant lotynų kalbos žodį „retrogradus“, skirtą einančiam atgal, pažangos priešininkui, atsilikusių pažiūrų žmogui, apibūdinti. Akivaizdu, kad, kalbant apie valstybėje vykusius visuomeninius įvykius, juos vertinti kaip retrogradiškus yra mažų mažiausia rodymas, kad nežinoma, kokiam kontekste tinkama šį tarptautinį žodį vartoti. Atsakymą pateikia psichologas D.Pūras („Atgimimas“, 2010, nr. 43): „Visuomenę lygindami su individu, o tokia lyginime galima rasti neįtikėtinų paralelių, galime konstruoti, kad jei individas parežtinau ignoruoja savo praeitį, tai jis gali turėti rimtų problemų (nebūtinai įsisąmonintų) dabartyje. Tas pats pasakytina apie visuomenę.“

Antra, keliamas klausimas ir savotiškai teigiama, kad „pavadinti datos vardu gatvę, paskirti jai specialų vietinio choro himną, <...> galėtume nors kartą šiame ar ateinančiame šimtmeatyje paklausti savęs, ar visa tai dar tebeturi prasmę“. Taip, turi prasmę! Vaikščiodami Lietuvoje vardinėmis gatvėmis su draugais, vaikais ar užsienio svečiais ėjimą įprasminame pasakodami, ką mena J.Basanavičius, V.Kudirka, Vasario 16-oji ar kitos datos ir vardai. Ir puikiai žinome, kad nesame čia kokie keistuoliai ar originalai,

nes ir svečioje šalyse apsilankius visados įdomu pasivaikščiojimus ir pasižvalgymus įprasminti tam tikrų vardų ar įvykių prisiminimu ar sužinojimu, kurie pirmiausia ne kur kitur, o viešosiose vietose rašomi.

Trečia, neaišku, „kokius signalus spinduliuoja nesiliaujančios valstybės atstovybių ir viešojo gyvenimo procesijos, surimuotos pagal kalendorinių įvykių eigą ir pavadinimo, šūkio skambesį...“ Kad išsiaiškintume signalų prasmę, kreipkimės kad ir į mokyklinukus, jaunimą, kuris, jei tik renginių organizatoriai sudaro tinkamas galimybes, prasmingai, su džiugesiu dalyvauja tokiuose renginiuose. Paklauskite šimtų A.Vienuolio gimnazijos mokinių ir daugybės kitų, su jais nešusių 200 metų ilgio vėliavą, kokius jie signalus spinduliuoja ir ar jie taip būtų galėję padaryti, jei „valstybės atstovybės nebūtų organizavusios procesijos“, t. y. neatliktų vienos iš savo misijų – populiarinti ir minėti valstybingumą ir valstybės kultūrinius įvykius reiškiančius ženklus.

Ketvirta, teigiama, kad „neįvestionuojau nei pačios atminties aktyvinimo idėjos, nei juo labiau tragiškų įvykių dramos. Tačiau esu tikras, kad viešojo gyvenimo rikiavimas pagal raudonus kalendoriaus įvykius, kurių jame esti kiekvieną dieną, ir ne po vieną, uzurpuoja mūsų kūrybinės, analitinės veiklos lauką...“ O kodėl nepasakoma, kuo jam pačiam, o ne „mums“, „uzurpuojamas kūrybinės, analitinės veiklos laukas“, ką jis norėtų sukurti ir išnagrinti? Verta pasižiūrėti, kad po daug metų blaškymosi ieškant

tapatybės nacionalinėje televizijoje pastaruoju metu pastebimi akivaizdūs posūčiai vertybinių laidų, išreiškiančių valstybės kultūrinį ir istorinį tapatumą, kūrimo link. Taip ryškėja jos kitoniškumas nuo komercinių televizijų, kurios propaguoja smurtą, nuogą užpakalį ir t. t. Ar kartais ne tai vertinama kai kurių inteligentų – „pseudotolerantų“?

Ir, penkta, pateikiamas intriguojantis teiginys, kad „kažkodėl niekaip neišeina atsikratyti minties, kad visais šiais atvejais kontroversiškų suvaržymų kryptį palaikė ta pati idėjinė grupė, kuri Sausio 13 dieną glaudėsi už Aukščiausiosios Tarybos sienų“. Keista, o kodėl neįvardijama ta grupė? Juk atsakymas aiškus – už parlamento sienų tą istorinę Sausio 13-osios naktį (ir prieš tai, ir gerokai po to) buvo beveik visi mūsų išrinkti deputatai, kurie čia būdami vykdė mums duotą priesaką – Lietuva Nepriklausoma! Kartu su jais buvo šimtai savanorių ir Aukščiausiosios Tarybos darbuotojų, kartu buvome ir tie tūkstančiai, kurie stovėjome aplink parlamentą, ar net ir tie, kurie likę namuose jaudinosi ir meldėsi: „Dieve, padėk jiems ten.“ Tai apie kokią grupę yra kalbama ir ar kūrybos ir analizės galimybę tereiškia šventvagiškas ne tik žuvusiųjų artimiesiems, bet ir visiems padorumo nepraradusiems Lietuvos gyventojams palyginimas – „užėjo metas susikaupti, sukąsti dantis ir surimtėti – prasidėjo šventieji sausio minėjimai: 13-oji, 16-oji“.